

zonder wier aanwezigheid deze trafiek niet had kunnen bestaan, over de Duitsche kooplieden, de zeelui uit Oost-Friesland, de Duitsche bakkersknechten en de Duitsche dienstmeisjes, maar ook in de meeste andere beroepen werden enkele of meerdere Duitschers aangetroffen. De voornaamste expulsiegebieden waren Westfalen en Hannover, in het bijzonder Tecklenburg en omstreken; ook waren hier nog al wat Rijnlanders.

Toch moet de trek uit Duitschland in dezen tijd niet overschat worden. Zij was b.v. niet veel grooter dan die uit Brabant. Volgens het Register van Inwoning zou de trek sterk zijn toegenomen in 1834, daarop volgden dan weer enkele jaren met geringe immigratie met opnieuw een toename in 1839 en volgende jaren. Maar ook in de jaren van z.g. sterken toevloed, zouden er volgens dit register hoogstens 50 of 60 per jaar zijn binnen gekomen, al dan niet met hun families, zoodat de aanwinst op de Rotterdamsche arbeidsmarkt in die 10 of 12 jaar hoogstens 300 of 350 man kan hebben bedragen.

Aan de tijdgenooten scheen het echter, alsof de Duitschers in de Rotterdamsche samenleving een veel grooter rol speelden. In 1843 verscheen te Rotterdam een boekje van S. Henry Berthoud, *Histoire anecdotique du dix-neuvième siècle à cent lieues de Paris*, een romantische vertelling van een arm Duitsch meisje, dat met haar gitaar van huis gezonden wordt om zingende en spelende haar brood te verdienen en op een dag uitgeput en uitgehongerd langs den weg gevonden wordt door Weber, die haar reisgeld naar Holland geeft en een lied voor haar componeert, dat haar in Rotterdam plotseling beroemd zal maken. Dit verhaal nu begint met de beschrijving van het aanbreken van een nieuwen werkdag in Rotterdam, dat wil zeggen, een nieuwen werkdag voor de daar wonende Duitschers, die, zooals dwergen in sprookjes, al het zware werk verrichten, terwijl de Rotterdammers tot minstens acht uur blijven doorslapen. Vóór dat uur hoort men op straat uitsluitend Duitsch spreken en ontmoet men niets dan Duitsche typen, zoodat het lijkt, alsof Rotterdam een geheel andere bevolking gekregen heeft.